

**ARMOEDE IS OOK
LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
GENT**

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?— anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere grafieken. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

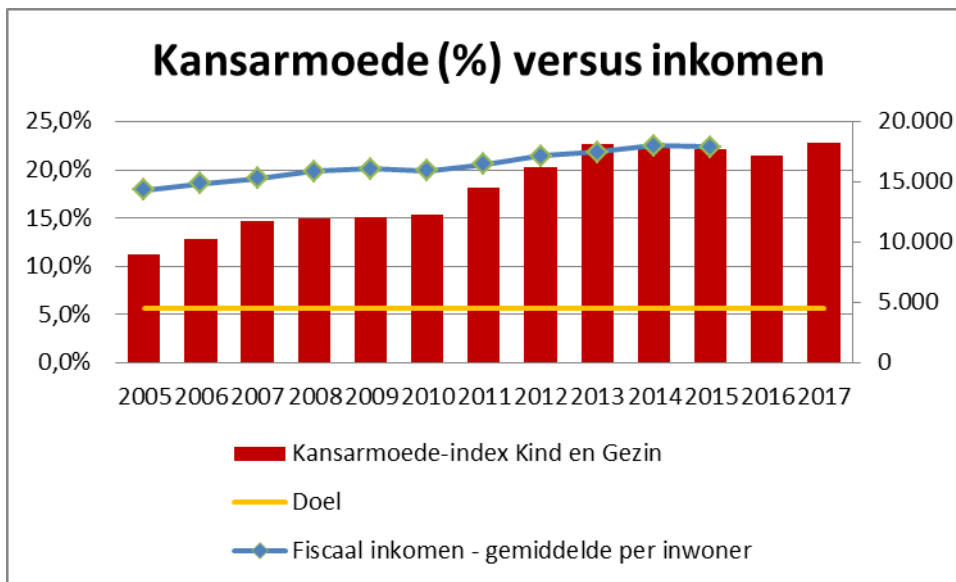
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebaarometer van Gent

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. We moeten deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Gent ligt op 5,6%; dit is een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Gent toont sinds 2005 een stijgende trend tot 2017 richting 22,8%. Vooral sinds 2011 is er een forse stijging. Vanaf 2005 is er bijna een verdubbeling van het aantal gezinnen met jonge kinderen die in armoede leven.

De Kind en gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

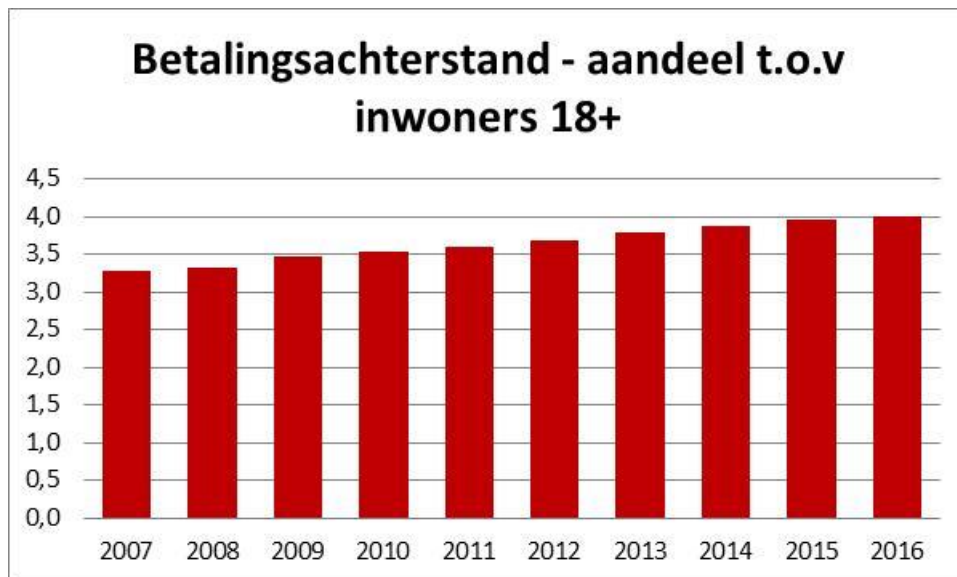
De trend is voor Gent dramatisch. Het decenniumdoel van 5,6% is verder dan ooit. Hiermee is Gent één van de steden met het hoogste kinderarmoedecijfer.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Gent (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

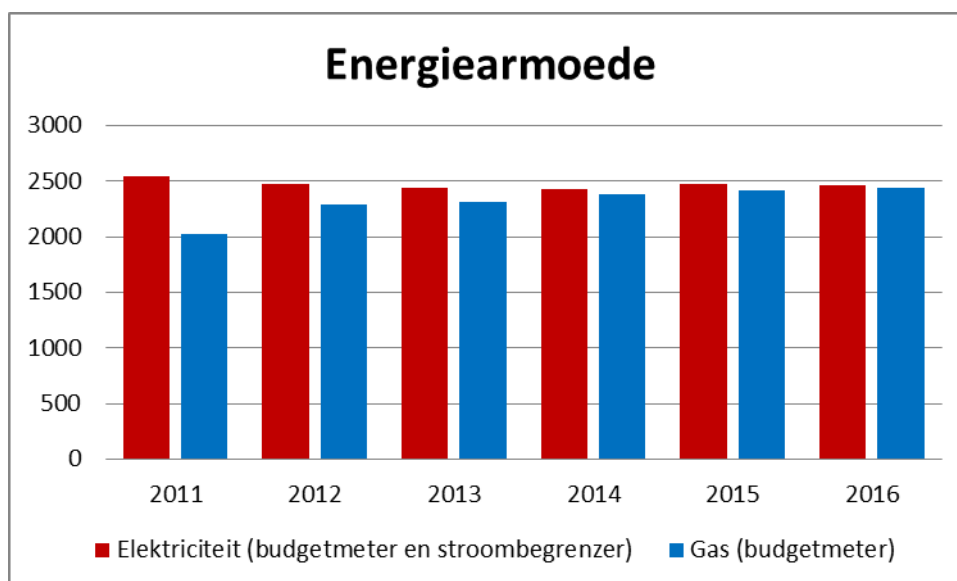
We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Gentse bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 14.300 euro in 2005 tot 18.000 in 2015.

De onrustwekkende stijging van de kinderarmoede vraagt extra middelen. Naast eigen inbreng zal ook solidariteit met Gent vanuit Vlaanderen het antwoord moeten zijn.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de gemeente Gent. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Gent.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. Elk jaar stijgt de betalingsachterstand licht tot 2016 (4%). Sinds 2008 is er meer dan 0.5 procentpunt bijgekomen! De groeiende betalingsachterstand volgt langzaam de groeiende kinderarmoede. Dit is meer dan zorgwekkend: elk jaar zijn er enkele gezinnen meer die het moeilijker hebben om hun facturen te kunnen betalen: voor Gent gaat het om 8300 gezinnen.

We zien een andere evolutie als we kijken naar energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer daalt licht van meer dan 2540 naar 2463 in 2016. Het aantal budgetmeters schommelt de laatste jaren weinig. Een andere beweging zien we bij het aantal actieve budgetmeters voor gas: van 2030 naar 2439 in 2016. Ook hier zien we een stabilisering van het aantal budgetmeters voor gas. Hierdoor zijn er heel wat gezinnen die in de kou of in het donker moeten leven. De stabilisering van het aantal budgetmeters toont aan dat armoede een structureel probleem in Gent is geworden. De twee voorgaande grafieken maken reeds duidelijk dat armoede stijgt. De energiearmoede-grafiek bevestigt deze negatieve trend.

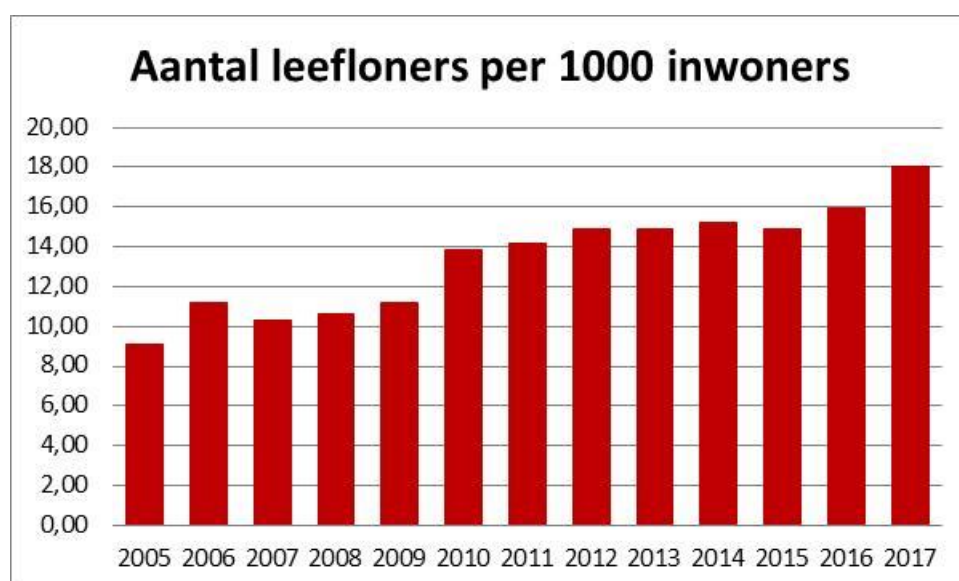
De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Gent armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor her aansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulp verlenen, het aantal personeelsleden ... De evolutie van het aantal budgetmeters is tekenend: het Gentse energiearmoedebeleid kan de groeiende armoede amper volgen.

Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Gent: armoede stijgt sterk. Meer en meer gezinnen geraken in financiële nood. De kinderarmoede stijgt onrustwekkend. De energiearmoede blijft constant hoog. Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een groeiende duale samenleving ontwikkelt zich in Gent.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Gent. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Gent. Sinds 2005 (9,11 promille) stijgt het aantal leefloners tot 18 per duizend inwoners: een verdubbeling! We zien twee breuklijnen: in 2010 en vervolgens vanaf 2016. De economische crisis is verantwoordelijk voor de eerste sterke stijging, het federale beleid is verantwoordelijk voor de tweede golf.

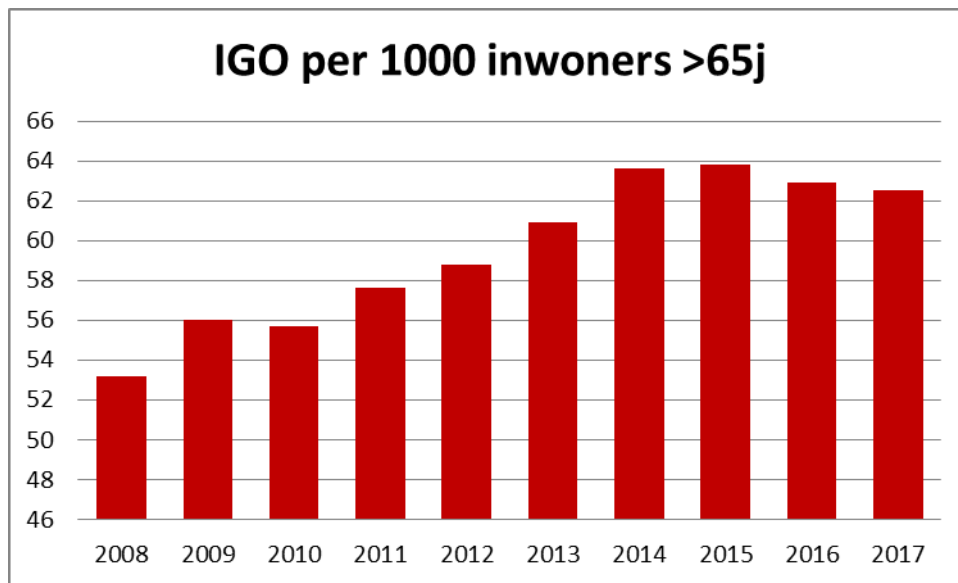
Een 5240-tal gezinnen moet leven van een armzalig leefloon.

5240 gezinnen die moeten leven van een armzalig leefloon, dat is veel. Maar is slechts een topje van de ijsberg. De vraag is: welk beleid voert de stad Gent voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Gent kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. De grafiek vertoont een duidelijke stijgende lijn: van 53 naar 62 per duizend inwoners van 65 jaar of ouder.

In 2017 zijn er een kleine 2700 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO. Op 10 jaar tijd zijn er 500 ouderen meer die moeten leven van een IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Gent voert voor deze groep ouderen.

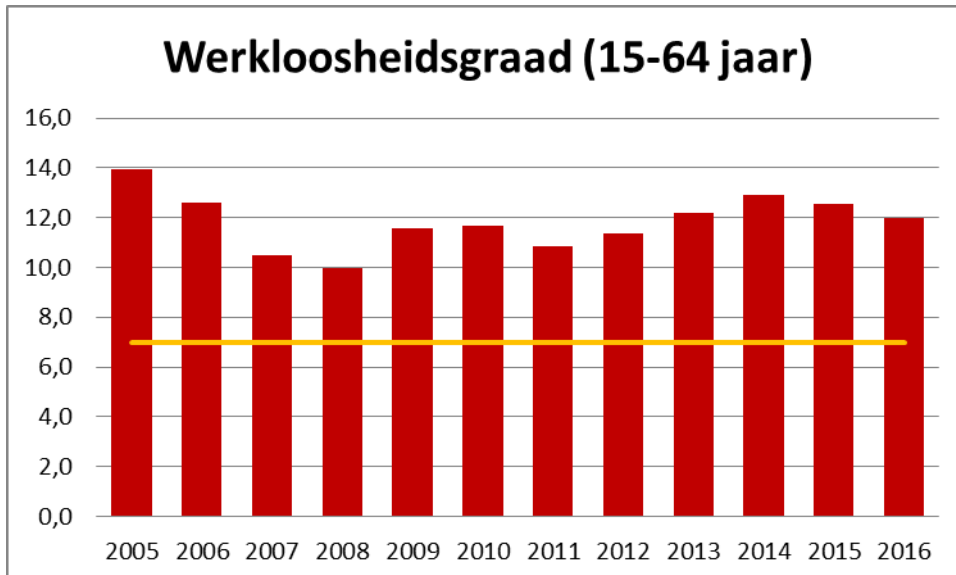
Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Gent schommelen: vanaf 2005 daalt de werkloosheid tot 10%, om vanaf 2009 terug te stijgen richting 12,9% in 2014 om dan terug te dalen tot 12% in 2016.

Het decenniumdoel is vastgelegd op 7%. De werkloosheidsgraad blijft ongeveer 5 procentpunt verwijderd van het decenniumdoel. Tegenover 2005 is er een lichte vooruitgang gemaakt.

Wie zijn de werklozen in Gent? We hebben er een zicht op voor 2015: in Gent is 9,2% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Gentenaars uit Europese niet-EU-landen bedraagt dat 13,3%, voor Gentenaars uit andere landen 13,6% en voor Gentenaars afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 17,5%.

De werkloosheid blijft hoog in Gent. Het decenniumdoel werd nooit bereikt. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

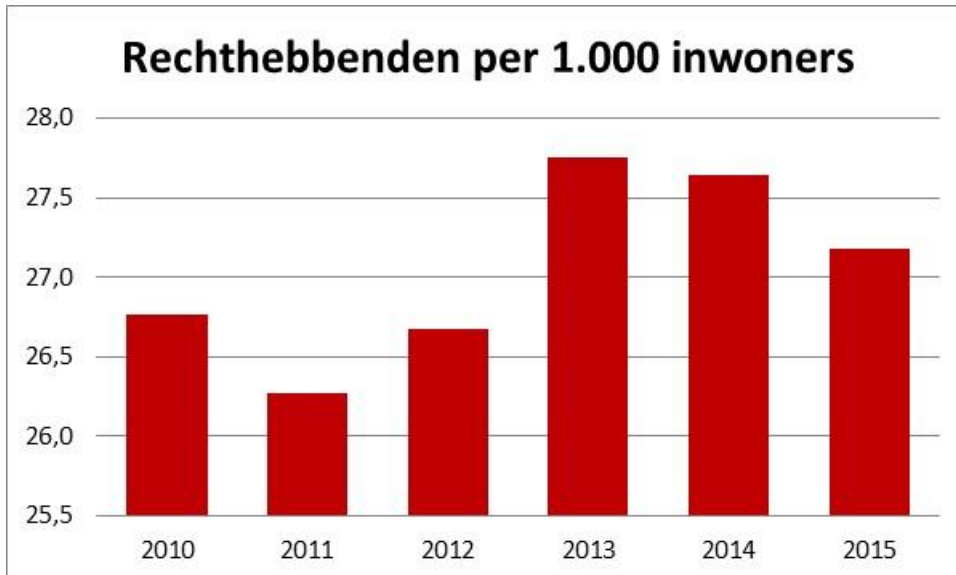
Heeft Gent een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de gemeente Gent moet voeren. Het aantal rechthebbenden blijft schommelen rond de 27 promille, met een lichte stijging tot boven 27,5 promille om te eindigen in 2015 tot 27,2 promille ouder dan 65 jaar. In 2015 zijn er meer dan 6800 personen in Gent die een zorgpremie ontvangen.

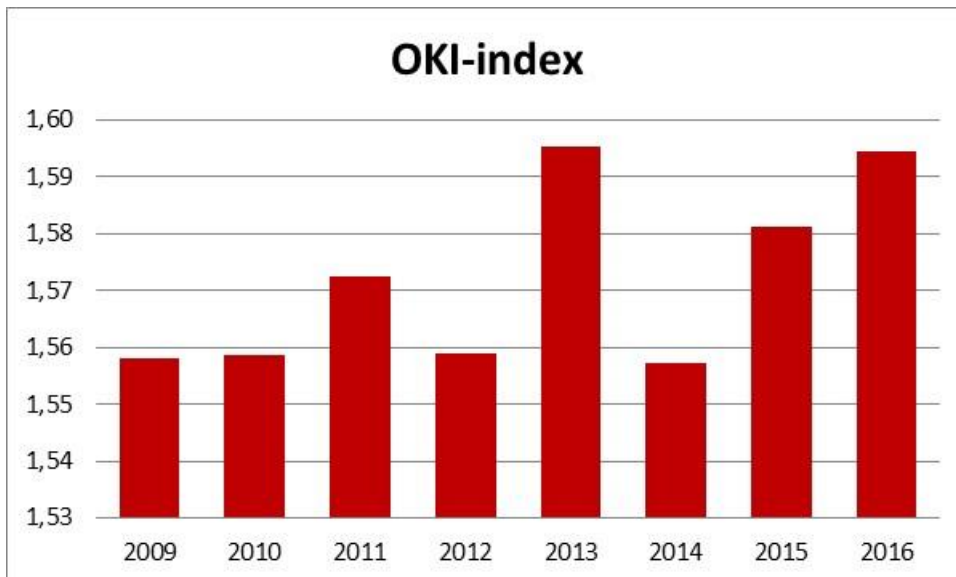
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Gent een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs dat alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Gent een negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. We kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Gent heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

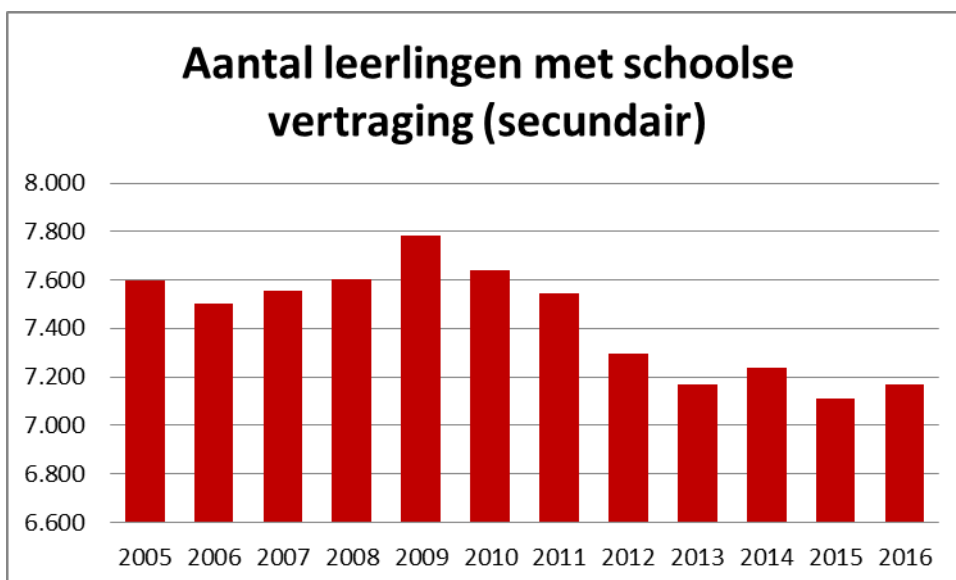
Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Gent schommelt sterk: de index stijgt van 1.56 in 2009 tot 1.60 in 2013 om dan terug te dalen tot 1,55 en vervolgens opnieuw te stijgen tot 1.59. De stijging is verontrustend. De vraag is dus hoe deze index verder zal evolueren gezien de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een ander beeld: deze stijgt tot 2009 tot meer dan 7600 jongeren met schoolse achterstand. Vanaf 2010 begint het aantal jongeren te dalen tot 7100.

In 2017 hebben 7168 jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten. Dit zijn allemaal jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

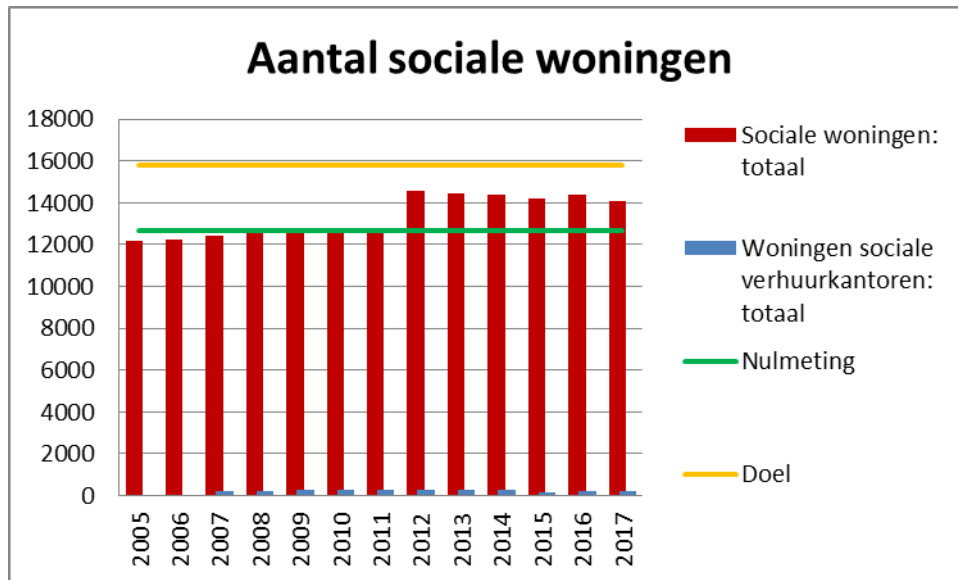
Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen veel vaker een schoolse achterstand op: 21,1% tegenover 6,3% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben.

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep nog verder kan stijgen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Deze groep stijgt jaar na jaar. Vooral kinderen

die moeders hebben met een migratieachtergrond worden getroffen. Ruim 2 op 5 van deze kinderen leven in kansarmoede. De uitdaging voor Gent is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het Decenniumdecenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Gent is er geen sociaal objectief vastgelegd.

We vergelijken het aantal sociale woningen met het decenniumdoel. Deze ligt voor Gent op 15.818 sociale huurwoningen.

Vanaf 2012 overschrijdt de stad Gent de nulmeting met ongeveer 2000 woningen. Vanaf dan daalt het aantal sociale woningen licht, de renovatie van het oude patrimonium is hiervoor verantwoordelijk. Het aantal SVK-woningen is relatief beperkt (maximaal 309) en daalt, het stopzetten van een SVK is waarschijnlijk de oorzaak.

De stad Gent is zonder SVK-woningen nog 1800 woningen verwijderd van het decenniumdoel.

De stad Gent heeft een groot aantal sociale woningen. er is een forse inhaalbeweging geweest, de renovatie van het oude patrimonium beperkt vandaag de verdere aangroei.

Dit heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 40% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten, dit is 2 op 5 huurders!

Ook hier heeft Gent een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijk instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen.

7. Uitdagingen voor Gent

Net zoals andere gemeenten staat Gent voor heel wat uitdagingen. De lokale armoedebaarometer legt de grote uitdagingen bloot.

De kansarmoede blijft sinds 2011 boven de 20%. Tegenover 2005 is de kansarmoede verdubbeld. Dit vertaalt zich de komende jaren in armoede op school, jongeren met schoolse achterstand en op lange termijn werkloosheid.

Gemeenten kunnen een beleid voeren gericht op kinderarmoede: de gezinnen opsporen, begeleiden, een menswaardig bestaan geven en een schoolbeleid voeren dat rekening houdt met kinderarmoede.

Uit de bovenstaande grafieken en cijfers blijkt ook het hoog aantal mensen met een migratieachtergrond dat rond de armoedegrens leeft. In vergelijking met personen geboren in België hebben zij een veel grotere kans op werkloosheid, op schoolse achterstand (1 op 5), en op kinderarmoede (2 op 5).

Een integratiebeleid en een antidiscriminatiebeleid gaan hand in hand. Dit is ook voor Gent een uitdaging.

Ook heel wat gezinnen van Belgische origine leven in armoede: kansarmoede stellen we immers vast bij 8% van de kinderen met een moeder van Belgische origine! Werkloosheid ligt de voorbije jaren constant boven de 12% in Gent, de betalingsachterstand stijgt gestaag en de energiearmoede blijft constant..

Het aantal leefloners stijgt sterk en ook het aantal ouderen met een IGO stijgt. Het sociaal beleid van Gent kan een tandje bijsteken.

Het sociaal en integratiebeleid kan zeer effectief zijn: het helpt mensen uit armoede, het helpt mensen die een beroep doen op het OCMW, het integreert mensen in de Gentse samenleving. Gent kan meer investeren in een ruim sociaal beleid, maar heeft ook nood aan solidariteit van omliggende gemeenten en Vlaanderen.

Hoewel Gent een groot aantal sociale woningen heeft, is de dalende lijn van de voorbije jaren zorgwekkend. Het sociaal woonbeleid van Gent vergt dus een extra inspanning om aan de sociale woonnood tegemoet te komen. Het hoog aantal gezinnen die meer dan 30% van hun inkomen aan huur besteden is een mogelijk teken aan de wand.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebaarometers, een decennium armoedig beleid.